TOMASZ KOWALCZYK¹

„W kręgu zagadnień wyborczych”

W pierwszy czwartek lutego zarówno w Polsce, jak i na całym świecie obchodzony jest Światowy Dzień Wyborów. W tym roku jego obchody odbyły się w Łodzi, co związane było z przypadającym w 2016 roku jubileuszem X-lecia istnienia „Studiów Wyborczych” i ukazaniem się XX tomu tego czasopisma naukowego. Obchody uroczystości składały się z trzech części – spotkania z uczniami Liceum Uniwersyteckiego w Łodzi, Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „W kręgu zagadnień wyborczych” oraz prelekcji wygłoszonej w ramach „Wykładu im. Profesora Wacława Komarnickiego” – referatu pt. „Wolność słowa w kampaniach wyborczych” wygłoszonego przez prof. dr. hab. Jacka Sobczaka.

Organizatorami tegorocznych obchodów Światowego Dnia Wyborów były: Państwowa Komisja Wyborcza, Krajowe Biuro Wyborcze, Centra Studiów Wyborczych Uniwersytetów: Łódzkiego i Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Studenckie Koło Naukowe Prawa Wyborczego „Elektor” – działające na WPiA UMK w Toruniu. Wśród zaproszonych gości honorowych znaleźli się: członkowie Państwowej Komisji Wyborczej wraz z jej przewodniczącym Wojciechem Hermelińskim, szef Krajowego Biura Wyborczego – Beata Tokaj oraz dyrektorzy delegatur, prof. Bogusław Banaszak – dziekan Wydziału Prawa i Administracji UZ i kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego WPiA UZ, prof. Zbigniew Witkowski – kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego WPiA UMK, prof. Andrzej Szmyt – kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego i Instytucji Politycznych WPiA UG, prof. Andrzej Antoszewski – kierownik Zakładu Systemów Politycznych i Administracyjnych Instytut Politologii UW, prof. Arkadiusz Żukowski – kierownik Pracowni Międzynarodowych Stosunków Politycznych i Bezpieczeństwa Międzynarodowego

¹ Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Instytut Nauk Politycznych UWM, prof. Dariusz Górecki – kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego WPiA UŁ, Doc JUDr Jiří Jirásek CSc – kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego Wydział Prawa Uniwersytetu w Ołomuńcu, dr hab. Sabina Grabowska, prof. UR – kierownik Zakładu Teorii Państwa, Prawa i Polityki Instytut Nauk o Polityce UR oraz inni przedstawiciele teorii i praktyki prawa wyborczego.

Pierwsza część uroczystych obchodów rozpoczęła się o godzinie 11:00 w jednej z sal audytoryjnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Poświęconą była prezentacji platformy edukacyjnej „Szkoła Wyborów”. Ze wskazaną inicjatywą naukową adresowaną do uczniów szkół średnich oraz gimnazjalnych mieli okazję zapoznać się uczniowie Liceum Uniwersyteckiego w Łodzi. Spotkanie z nimi poprowadziła mgr Agata Pyrżyńska wraz z Jakubem Rzeszowskim i Michałem Kropkowskim ze Studenckiego Koła Naukowego, z którego inicjatywy powstała platforma edukacyjna „Szkoła Wyborów”. W trakcie spotkania przybliżone zostały m.in. główne założenia wskazanego projektu naukowego oraz zaprezentowano film edukacyjny poświęcony wyborom do Sejmu RP, w którym w rolę ekspertów wcielili się prof. Krzysztof Skotnicki i dr hab. Aleksandra Kustra. Po jego projekcji na zaproszonych uczniów czekała niespodzianka w postaci testu dotyczącego rozwiązania zagadnień problemowych przedstawionych w filmie. Jego zwycięzcy zostali uhonorowani nagrodami niespodziankami.

Część druga uroczystych obchodów Światowego Dnia Wyborów, którą stanowiła Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „W kręgu zagadnień wyborczych”, mająca uświetnić jubileusz X-lecia istnienia czasopisma „Studia Wyborcze”, rozpoczęła się o godzinie 15:00 w Sali Posiedzeń Rady Wydziału Prawa i Administracji UŁ. Gości przybyłych do Łodzi powitał kierownik Centrum Studiów Wyborczych UŁ prof. Krzysztof Skotnicki. Następnie głos zabrał przewodniczący PKW Wojciech Hermeliński, który odwołując się do przebiegu wyborów z 2015 roku oraz zapadłych w ich ramach rozstrzygnięć, podkreślił charakter prawa do głosowania, jako podstawowej normy prawnej stanowiącej o wyborach i podmiotowości prawa wyborczego. Po wskazanym wystąpieniu oraz zabranii głosu przez władze Uniwersytetu Łódzkiego rozpoczęły się obrady merytoryczne konferencji, które prowadził przewodniczący PKW Wojciech Hermeliński.

Pierwszy referat w ramach tej części konferencji pt. „Uczciwość wyborów jako zasada prawa wyborczego” autorstwa dr. hab. Grzegorza Kryszenia, prof. UwB w imieniu nieobecnego prelegenta odczytał Artur Olechno (UwB). Zgodnie z poglądami autora referatu pojęcie wyborów uczciwych w sposób nieodzowny wiąże się z wyborami demokratycznymi. Jest to pojęcie jurydyczne i zasada prawa wyborczego, w której ważną rolę odgrywa orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. W dalszej części wystąpienia przedstawiono charakterystykę orzeczeń

TK, w których podkreślono praktyczną relację uczciwych i rzetelnych wyborów. W ich świetle uczciwe wybory są konstytutywną cechą wyborów, która spina w całość wszystkie podstawowe zasady prawa wyborczego. Wystąpienie zostało zakończone wyeksponowaniem głównych zagadnień charakteryzujących zasadę uczciwości wyborów oraz próbą zdefiniowania tego pojęcia. Zdaniem dr. hab. Grzegorza Krysenia, prof. UwB wybory uczciwe są wyborami bezstronnymi i równymi, w których w taki sam sposób traktuje się wszystkie uczestniczące w nich podmioty. Ich ważnym punktem jest proces uczciwego zliczania oddanych w wyborach głosów.

Drugim prelegentem w tej części konferencji był dr hab. Piotr Uziębło, prof. UG, który przedstawił referat „Problemy prawa wyborczego w publikacjach »Studiów Wyborczych«”. Podkreślając sukcesywnie wzrastającą rangę czasopisma „Studia Wyborcze”, prelegent zaliczył je do grona wiodących periodyków poświęconych wyborom. Dokonując charakterystyki opublikowanych na jego łamach opracowań naukowych, dr hab. Piotr Uziębło, prof. UG zwrócił uwagę, że przez okres 10 lat istnienia „Studiów Wyborczych” opublikowano w nim zaledwie 3 glosy (2 do orzeczeń SN i 1 do TK). Prelegent podkreślał niewielką liczbę tłumaczeń tekstów pochodzących z państw obcych oraz niewielką liczbę recenzji i not recenzyjnych (19) oraz sprawozdań z konferencji naukowych (12). Autor wskazał, że spośród 23 artykułów poświęconych polskiemu systemowi wyborczemu nie powstało opracowanie w całości poświęcone wyborom na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Na łamach „Studiów Wyborczych” opublikowano 11 artykułów komparatystycznych (wśród nich znalazły się pionierskie opracowania poświęcone młodzieży, ciszy wyborczej czy obniżeniu cenzusu wieku). W opracowaniach naukowych bardzo dużo miejsca (29 artykułów) poświęcono wyborom odbywającym się w państwach obcych, głównie Europy Środkowo-Wschodniej (choć znalazły się tam również publikacje dotyczące Wielkiej Brytanii, USA, Panamy, Chile i Kazachstanu). Wiele miejsca poświęcono ważnym problemom prawa wyborczego, dokonując ich wyczerpującej charakterystyki [problemy głosowania kobiet, mniejszości narodowych, niepełnosprawnych wyborców, systemom wyborczym (głównie zmiana formuły wyborczej w Polsce – możliwości wprowadzenia ordynacji mieszanej) i zasadzie równości (podział mandatów pomiędzy okręgi wyborcze)].

Ostatnim prelegentem tej sesji naukowej był dr Artur Olechno (UwB), który zaprezentował referat pt. „Multidyscyplinarność »Studiów Wyborczych«”. Postrzegając problem multidyscyplinarności jako przemijanie się różnych dziedzin nauki i życia, autor odniósł to pojęcie do charakteru artykułów publikowanych na łamach periodyku. W tym względzie wskazał, że w czasopiśmie przedstawiane

były opracowania dotyczące takich dziedzin nauki, jak: prawo, politologia, socjologia, zarządzanie (marketing), filozofia, filologia, kulturoznawstwo, a nawet fizyka. W dalszej części wystąpienia prelegent pokusił się o ocenę poszczególnych tomów czasopisma pod kątem interdyscyplinarności opublikowanych w nich studiów i materiałów. Podsumowując, wskazał, że wśród recenzowanych na łamach periodyku książek znalazły się również prace interdyscyplinarne. Kończąc, zaznaczył, iż spośród 99 autorów piszących na łamach dotychczasowych numerów „Studiów Wyborczych” ponad połowa legitymowała się wykształceniem prawniczym.

Po wystąpieniach nadszedł czas na dyskusję. Wśród słuchaczy największe zainteresowanie wzbudził referat dotyczący uczciwości wyborów. Zainteresowani słuchacze dopytywali dr. Artura Olechno, który zastępował nieobecnego na konferencji dr. hab. Grzegorza Kryszenia, prof. UwB m.in. o sposób rekonstrukcji pojęcia uczciwych wyborów oraz znaczenia tego terminu, o kwestię wpływu informatyki na przebieg procesu wyborczego i jego uczciwość czy też o relację terminu bezstronność z pojęciami uczciwości i rzetelności wyborów. Obrady tej części konferencji zakończył prof. dr hab. Krzysztof Skotnicki oraz przewodniczący PKW Wojciech Hermeliński, którzy podziękowali prelegentom za przygotowane wystąpienia oraz licznie przybyłym do Łodzi gościom.

Kolejna część obchodów Światowego Dnia Wyborów rozpoczęła się o godzinie 17:00 w Sali Posiedzeń Rady Wydziału. Referat w ramach „Wykładu im. prof. Wacława Komarnickiego” w tym roku wygłosił prof. dr hab. Jacek Sobczak pt. „Wolność słowa w kampaniach wyborczych”. W wystąpieniu prelegent zwrócił uwagę na interdyscyplinarny charakter poruszanego w wystąpieniu problemu, który dotyka sfery wolności filozoficznej, praw człowieka, zasad konstytucyjnych, założeń teoretycznych w historii prawa oraz kodeku wyborczego.

W wystąpieniu sporo miejsca poświęcono problemowi prawa do krytyki. Najistotniejsze w tym miejscu były naruszenia wolności słowa w materiałach wyborczych. Interesującym tematem była: muzyka, film, cytaty ikonograficzne stosowane w walce wyborczej. Język w kampaniach wyborczych towarzyszy spotom, memom; uwypukla treść kampanii i przyczynia się do tabloidyżacji prasy i polityki. Obiektami ataków prasy są najczęściej osoby publiczne, do których powszechnie zalicza się polityków. Często innych polityków porównuje się do zwierząt, a życie polityczne do chorób. Na szeroką skalę wykorzystywane są określenia zaczerpnięte z języka potocznego i slangowego, teksty klasyków literatury i polityki, wartości uwsteczniające, środki morfologiczne, czy nawet ekspresywne formaty (np. piśmidło).

Następnym punktem wystąpienia była charakterystyka poglądów Sądu Najwyższego w przedmiocie prawa do krytyki. Autor zwrócił uwagę, że zgodnie z obowiązującym prawem zakazane jest stosowanie inwektywów pod adresem organów państwowych, a wypowiedź powinna mieć charakter bezstronny (taki charakter mają wypowiedzi przy użyciu zwrotów „wydaje mi się”, „przypuszczam, że”; byleby nie były stosowane zbyt często). Zgodnie z poglądem prof. dr. hab. Jacka Sobczaka ściganie naruszeń wolności słowa w trybie wyborczym nie zamyka drogi do wystąpienia z roszczeniem cywilnym i karnym na podstawie prawa prasowego.

Kolejnym problemem, który został przedstawiony w wystąpieniu, dotyczył kwestii relacji między informacją prawdziwą a nieprawdziwą. Zgodnie z prawem prasowym dziennikarz ma obowiązek podawać prawdę obiektywną, ale realizacji tego postulatu nie sprzyjają obowiązujące przepisy prawa. Ustawodawca powinien na gruncie prawa wyborczego oraz prawa prasowego w sposób wyraźny określić, na kim spoczywa ciężar udowodnienia prawdziwości danej informacji. Zgodnie z zasadami prawa niedopuszczalne jest bowiem, aby pomówiony musiał udowadniać nieprawdę.

Kolejna kwestia, która została poruszana w ramach wystąpienia, dotyczyła stylu prowadzenia współczesnych kampanii wyborczych. Autor zwrócił uwagę na fakt, iż obecnie zarówno programy wyborcze, jak i wygłaszane w trakcie kampanii hasła mają coraz mniej wartości merytorycznych, a ich głównym celem jest dyskredytacja konkurencyjnych programów wyborczych. W takiej sytuacji wyborca zmuszony jest do głosowania na zaprezentowany w trakcie kampanii produkt marketingowy, nie na program wyborczy. W tak prowadzonej kampanii wyborczej przeważnie wygrywa osoba, która potrafi się dobrze zaprezentować w oczach wyborców.

Po wystąpieniu nadszedł czas na dyskusję, w trakcie której zgromadzeni goście dopytywali prelegenta o takie kwestie, jak filozoficzne podstawy wolności wypowiedzi, kryteria pozwalające odróżnić informację od opinii czy trafność pojęcia prawdy obiektywnej. Kolejne pytania dotyczyły prawa do krytyki polityków oraz zakresu znaczeniowego tego pojęcia. Zgromadzeni goście pytali prof. dr. hab. Jacka Sobczaka m.in. o to, czy status polityka można przypisać osobie całkowicie nieznannej wyborcom, która pierwszy raz startuje w wyborach. Udzielając odpowiedzi na zadane pytania, prelegent zakończył swoją wypowiedź słowami: „Wolność po wypowiedzi jest ważniejsza niż wolność wypowiedzi”, czym wzbudził aplauz zgromadzonej w sali publiczności. Po zakończeniu dyskusji głos zabrał prof. dr. hab. Andrzej Sokala, który dokonując oficjalnego zamknięcia

uroczystości, zaprosił zgromadzonych gości do uczestnictwa w przyszłorocznych obchodach Światowego Dnia Wyborów, które w 2017 roku odbędą się na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu, tradycyjnie w pierwszy czwartek lutego. W przyszłym roku w ramach „Wykładu im. prof. Wacława Komarnickiego” referat przedstawi prof. dr hab. Andrzej Antoszewski.